

„TEHETSÉGGEL FEL!”
KERET

Kar: ELTE PPK

ÚNKP 2021/22 „Tehetséggel Fel!” keret

Név: Schütz Brúnó Péter Kutatás címe: Nyelv és lélek: agglutináló nyelvi elemek
tanulásának és alkalmazásának idegtudományi háttere

Összegzés

A kutatás a pszicholingvisztika egyik legjelentősebb kérdésére irányul, azaz hogy nyelvhasználatunk pusztán különálló szóalakokra való emlékezésből áll-e, vagy specifikus nyelvtani szabályokon alapszik. Előbbi szinte végtelen memóriakapacitást, míg utóbbi komplex szimbólummanipuláló működést feltételezne az emberi elme számára. Hiszen ha minden egyes ragozott szót (pl. "asztalainkon") egyenként őrzünk az emlékezetünkben, úgy más nyelvek beszélőihez képest sokszorosán nagy memóriával kellene rendelkezünk. Természetesen e kérdések minden nyelvre egyenként is feltehetők, a magyar agglutináló (ragasztó) szóalaktan azonban kulcsként szolgálhat a kérdés megragadásában. A nemzetközi és hazai szakirodalom több magyarázó elméletet is számontart (pl. kettős modell, séma-elmélet, konnekcionizmus stb.), egy dolog azonban közös bennük: elsősorban a rendhagyó ragozás (a magyarban pl. eper>epret) vizsgálatán keresztül közelítik meg a kérdést, hiszen itt érhető tetten leginkább ez a fajta "nyelvi játék".

Kutatásomban két korábbi kísérlet (Lukács, 2001; Németh és mtsai, 2015) nyomán – a nyelvészeti csoportosítást revideálva – egy újfajta, elemitranszformáció-alapú (komputációs) megközelítést javaslok, amely a különböző rendhagyó csoportokat nemcsak a kontrollokhoz, de egymáshoz viszonyítva is vizsgálhatóvá teszi. A ragozási kísérletben egyszerre „horizontális” és „vertikális”, kvantitatív (reakcióidő) és kvalitatív (ragozási sikeresség) elemzésre is sor kerül.

A 10-fős előkísérlet (7 nő, 3 férfi; $M = 28.4$ év, $SD = 11.66$) eredményei (ANOVA, korrelációs és regressziós elemzések ötvöze) alapján kiderül, hogy valószínűsíthető a rendhagyó csoportok közötti szisztematikus különbség, a konnekcionista elméletek által kiemelt gyakorisági hatás pedig csak nagyon kis mértékben van jelen. Akad azonban egy csoport, a nyújtótövek halmaza (pl. alma>almát), amely különállhat a többitől. Ez azért lehetséges, mert az egy ma is aktív, fonológiai kondicionált kognitív válaszként értelmezhető, míg a többi rendhagyó transzformáció ma már inaktív, zárt jelenségnek tűnik.

Az elemzés ezzel együtt persze (kis elemszámú pilot kísérleti próbálkozásról lévén szó) egyelőre csak illusztratív, amolyan iránymutatásként szolgálhat. A későbbiekben feltehetőleg támogató bizonyítékokat mutathatna fel a Pinker-féle kettős modell, a mentális nyelvtan létezése mellett, valamint egy olyan, a magyar grammatikát szisztematikusan áttekintő és komputációkon alapuló összefüggésrendszert és látásmódot javasol, amely a rendhagyó főnevek feldolgozásának magyarázata mellett más szófaji jelenségeket, illetve nyelvtörténeti magyarázatokat is magába foglalhat: egyfajta magyar (agglutináló) komputációs morfológiát.